

- [5] Brožúra:
Börner, R. – Goiser, R. (2005): **Themenimpulse 2005**; NÖ Dorf-und
Stadterneuerung; 31s.
-

Preklad z nemčiny strany 22-25:

Stavat' a sídlit'

Individualizmus a obraz obce

JOHANNES KISLINGER

DI Johannes Kislínger, ročník 1957, študoval architektúru na TU Wien. Trojnásobný otec je od roku 2002 výkonným vedúcim AH3 Architekten ZT GMBH v Horn. Od roku 1991 prináleží internacionálne činný expert ku skupine poradcov Riaditeľstva stavieb Dolného Rakúska, od roku 1999 je povereným prednášateľom na Donau Universität Krems v oddelení solárnej architektúry.

Požiadavky na obytný priestor sa v priebehu času zmenili, diagnostikuje v Horne pracujúci architekt Johannes Kislínger. Umenie architektúry spočíva, podľa neho, v spájaní kolektívnych vymožeností a tradícií s individuálnymi potrebami a vo vytvorení živého diela, ktoré bude zodpovedať svojim obyvateľom.

Výzor obce je zrkadlom spoločnosti, zdôrazňuje v Horne pracujúci architekt DI Peter Kislínger: To ako sa dnes dediny prezentujú, tak sa v priebehu približne 1000 rokov vyvíjali. Geografické danosti a ekonomická situácia obyvateľov hrali pritom dôležitú úlohu, čo sa dá často vyčítať z formy a polohy dedín. Dnes má tradičný kolektív dediny často len idylický charakter s tendenciou stať sa pitoreskným pozostatkom. V kontraste k nemu stoja sídla pozostávajúce z domov pre jednu rodinu, často ako vylisované z katalógu; stojac mimo jadra obce pôsobia ako provokácia tradície.

Súlady domu s okolitým prostredím však hrá aj pri dnešnom stvárňovaní dediny dôležitú úlohu: ak je dom v kontexte k okolostojacim budovám, je to odpoveď, protirečenie alebo obmena? Architektúra znamená aj pristúpenie na existujúce štruktúry a na krajinu. Umenie architektúry pozostáva práve aj v tom, spájať kolektívne vymoženosti a tradície s individuálnymi potrebami a vytvoriť živé dielo, zodpovedajúce svojim obyvateľom.

Domy z katalógu?

Úvahy o budúcom dome nesmú končiť pri vonkajšom obale. Požiadavky jednotlivca na bývanie stoja v strede spolupráce medzi vlastníkom stavby a architektom. Práve tieto potreby vlastníka stavby a jeho budúcich spoluobyvateľov sa často výrazne odlišujú od predstáv, ktoré často médiá vytvárajú. To sa dá tušiť, keď je známe, že určitý úspešný model hotového domu je v Rakúsku najviac predávaným voľne stojacim domom pre jednu rodinu a že si väčšina ľudí v Rakúsku želá samostatne stojací dom pre jednu rodinu. Sú si potreby jednotlivcov navzájom tak podobné? Čo sa dá z takto súhlasného osídlenia odčítať – túžba po odlíšení, po reprezentácii, po napodobnení? Čo za tým väzí?

Tak staré ako sú dejiny ľudstva

Má preto význam investovať čas do spoločného plánovania s architektom, aby sa toto individuálne pozadie preskúmalo. Individualita architektom plánovaných domov vyplynie z jedinečnosti majiteľa stavby a jeho spolubývajúcich a zo súhlasu s touto skutočnosťou. Vlastný dom je pre stavebníka viac ako len obal, v ktorom bude bývať. Je prispôsobený na mieru jeho nárokov: bývanie je pre život, pretože flexibilné štruktúry sa naplánujú v súhlase so životnou situáciou a s kalkulovateľnými zmenami. Nie sú potom potrebné, často sa vyskytujúce, prestavby, ktoré plátajú požiadavky ako diery v systéme. Dom je prispôsobený svojim obyvateľom, nie naopak.

Finančné zaťaženie na polovicu ľudského života

Postavenie domu je veľkým krokom, ktorý znamená finančné zaťaženie na polovicu ľudského života. Požiadavky na bytový priestor sa zásadne zmenili a často sa dnes menia s každým úsekom ľudského života – napriek tomu sa často pokračuje v tradíciách, ktoré obchádzajú individuálne potreby. Z toho vznikajú náklady navyše na potrebné nové prispôsobenia a prestavby, ktoré sa pri profesionálnom plánovaní pomocou architekta mohli lepšie vyriešiť už pri začiatku zámeru stavby.

Obce sú zodpovedné za kvalitu života

PETER OBLESER

Dipl. Ing. Peter Obleser, narodený v roku 1950 vo Viedni, študoval architektúru na TU Wien a nadväzujúco pracoval u architektov Peichl a Czernin ako aj ako voľný spolupracovník u ORF. V službe krajiny Dolné Rakúsko vybudoval starostlivosť o výzor obcí „Daß tvár Dolnému Rakúsku“, je vedúcim referátu a vedúcim NÖ Gestaltungsakademie.

DI Peter Obleser, zakladateľ a od 25 rokov vedúci „Daß tvár Dolnému Rakúsku“ (NÖ gestalten) si želá viac ochoty vybrať sa novými cestami a napríklad vytváranie stavebných parciel orientovať smerom k slnku.

Podľa Petra Oblesera, ktorý je 25 rokov vedúcim akcie „Daß tvár Dolnému Rakúsku“, majú obce veľkú zodpovednosť, ak jednotlivým ľuďom umožnia splniť si svoj súkromný sen o bývaní: „Pri plánovaní sídiel a centier obcí ide o veľa viac ako o tvar štítu alebo uhol sklonu strechy. Obce sú pritom zodpovedné za budúcu kvalitu života. Ich rozhodnutia, napríklad o smeru ciest alebo o usporiadaní stavebných parciel ovplyvnia často život ľudí na 200 až 300 rokov.

Tvorba sídiel ako téma vyhradeného stola

Často to nie je pre obce jednoduché podporovať na jednej strane živé a dobre využívané jadro obce a súčasne aj atraktívne a komunikáciu podporujúce sídliská. Často sa v jadre obce vyskytujú prázdne domy alebo pozemky, ktoré sa nedajú použiť, pretože ich majitelia síce nepoužívajú, ale sa ich ani nechcú vzdať, pretože nevidia žiadnu zmysluplnú alternatívu. Obleser navrhuje širokú diskusiu o tejto téme v obciach: „Tvorenie sídiel sa musí stať predmetom diskusie u stolov pre stálych hostí“. Pretože „na to, aby sa v obciach mohli splniť potreby občanov, aby prázdne stojaci stavebný pozemok zmenil majiteľa, je nevyhnutné, aby ľudia v dedinách diskutovali. Len tak sa dá zistiť, čo by si obec želala a čo by sa dalo zmeniť“.

Pre kvalitu života budúcich generácií

Ale aj samotné obce musia, mieni Obleser, pristupovať k téme stavania a usídlenia celkom zásadne a s novou samozrejmou a odvahou. Pretože často sa jednoducho zotrváva na existujúcich štruktúrach a vzoroch, bez toho, aby sa zohľadnili skutočné možnosti, ktoré majú obce k dispozícii: „Obce by mali byť ochotné znova premyslieť tvorbu parciel, aby boli pozemky ideálne nasmerované oproti slnku a tiež, aby sa upustilo od šachovnicovo rastrovaných pozemkov. Pretože práve tieto nie sú prospešné pre vznik priestorov na sídlenie a ľudia sa na takýchto sídliskách tiež dobre necítia. Náklady na to a omeškanie sa v každom prípade oplatia, pretože rozhodnutia budú pôsobiť na kvalitu života budúcich generácií.“

Tradície a moderné formy stavania

Zakladateľ akcie „Dať tvár Dolnému Rakúsku“ si želá odvalu aj pri pripustení nových stavebných trendov v obciach. Pretože nie všade môže byť potrebné formy striech a uhol ich sklonu prísne reglementovať: „Kým pre ochranu historických jadier obcí sú často potrebné prísne vzory, môžu nové oblasti osídlenia vyzeráť moderne a musia najmä zodpovedať potrebám svojich obyvateľov.“ Domy s nulovou energiou by sa pre svoju formu často odmietli. Ale poskytnú by príležitosť, priniesť do obce nové formy, a tým aj pritiahnúť do obce ďalších ľudí. A okrem toho, hovorí Obleser, aj mnohé tradičné stavebné formy sa dajú utvoriť ako nízkoenergetické objekty.

Využiť ponuku na poradenstvo

Dlhoročne angažovanému tvorcovi a architektovi leží osobitne na srdci, aby sa ľudia naozaj podrobne informovali skôr, ako sa pre určitý dom rozhodnú. Rovnako by obce mali intenzívnejšie využívať know how expertov: „Dať tvár Dolnému Rakúsku ponúka obciam a jednotlivým osobám poradenstvo. Pritom nám nejde o to, aby sme ľuďom niečo nanútili alebo nahovorili. Každý kto chce stavať, obnovovať alebo tvoriť, mal by poznať pre svoje rozhodnutie všetky relevantné faktory.“

Kvalita života pre všetkých

Cieľové definície pracovného okruhu

CIELE PRE ŽIVÚ DEDINU

- Vedomie a pozornosť obcí, architektov, staviteľov usmerniť na vývoj osídlenia (preč od jednotlivých objektov).
- Štruktúry osídlenia majú byť tak založené, aby sa noví občania mohli integrovať do života obce.
- Štruktúra dediny má poskytnúť možnosť pre komunikáciu.
- Určiť opatrenia na šetrenie energiou, dbať na väzbu k pôde.
- Obce by sa mali urobiť atraktívnymi ako stanovište na bývanie, napr. určitý okruh zákazníkov osloviť svojou špecializáciou (široké pásmi, ekológia, nízka/nulová energia).
- Umožniť domy, ktoré si môžu dovoliť mladé rodiny a súčasne sa pritom zachová vzhľad obce.
- Vytvoriť možnosti bývania pre osamote žijúcich, samostatne vychovávajúcich, starších.
- Podporovať rozdelenie základu starých stavieb do viacerých bytových jednotiek (prípadne aj ako opatrované bývanie).
- Zastaviť odsťahovanie a oživiť jadro obce.

- Vytvorenie kratších ciest (dosiahnuteľnosť peši); menej dopravy, zato viac času na pohyb.
- Dedina budúcnosti má byť podľa možnosti sebestačná z hľadiska energie, vybudovaná biologicky, má vykazovať radostnú architektúru a umožňovať zdravé bývanie.
- Najvyššia priorita pre sociálne prepojenie dediny: miesto anonymity podporovať spoločenstvo a susedskú pomoc.

POSKYTOVANIE VIAC RÁD OBČIANKÁM A OBČANOM

- U uchádzačov o stavbu vytvoriť záujem o informácie a poradenstvo, a to už pred zahájením stavby (intenzívnejšie vytváranie uvedomenia a lepší prístup k informáciám).
- Zvýšiť počet použitých rád.
- Viac poradenstva ohľadom situovania budovy na pozemku a o následkoch.
- Nositeľa stavby upozorniť na poradenstvo.
- Informácie aj o oblasti domov s nízkou alebo nulovou energiou. („Je v zime teplo?“).
- Poskytnúť skúsenosť (na postavenom objekte), že bývanie s vnútorným dvorom, resp. alternatívne formy stavania majú pozitívne kvality.

OBRAZ OBCE VEDOME VYTVÁRAŤ SPOLOČNE

- Zaviesť opatrenia, ktoré vytvárajú spoločenské uvedomenie, pretože „Nikto nestavia len pre seba.“
- Vytvoriť katalóg alternatívnych foriem stavby.
- Prezentácia kladných/záporných príkladov v médiách.
- Zákonná úprava o podporách: podnety v podpore stavby bytov smerom k novým sídelným formám.
- Uľahčenia pri sanovaní starých domov: podstatne zvýšiť podporu, podpora jadra obce! Podpora ukončenia?
- Podporovať spoločné vykurovacie zariadenia a pod.
- Pôsobenie príkladom pri verejných stavbách pri stvárnení / stavebných materiáloch / ekológii aj pokiaľ ide o stanovište (napr. Gloggnitz).
- Spolok pre obnovu obce, grémium, zodpovední za „štruktúru obce“ ako mediátori pri duchovnej príprave spoluzitelia; sídlieť, stavať, bývať (odborné vzdelanie).
- Usmerňovanie prostredníctvom odovzdania infraštruktúry ako rámcovej podmienky pre mobilizáciu pozemkov (vytvoriť zákonné rámcové podmienky!)
- Podporu stavby bytov primerane upraviť.

MOŽNOSTI PODPORY PRE OBCE

- Bezplatné návrhy riešenia „škaredých miest“.
- Viac informácií pre Spolky pre obnovu obce, napr. prostredníctvom katalógu pozitívnych príkladov, aby sa alternatívne formy stavby urobili prístupnými.
- Sieť pre výmenu skúseností.
- Poradenstvo pre dedinské rodiny, vzdelávacia práca k téme sídlieť, stavať, bývať.
- Mobilizácia stavebnej oblasti na základe odovzdania infraštruktúry, nákladov pripojenia pri venovaní, aby sa zabezpečilo zhodnotenie pozemkov.
- Plán venovania plôch so záväzkom občana zriadiť nové.

Sídlit' a stavať s mierou

Pri stavaní a usídľovaní sa rozhodnutia prijímajú v priestore napätia medzi tradíciou, finančnými hľadiskami a skutočnými potrebami ľudí a obcí. Ale, či ide o obec alebo stavebníka: Len ten, ktorí získa dôkladné informácie ešte pred parcelovaním, výkopom alebo začiatkom sanácie, získa aj dlhodobo očakávanú kvalitu života.

Problémy sú v mnohých obciach podobné: Existujú vidiecky štruktúrované dediny s veľkými medzerami medzi stavbami, staveniská sa stávajú lacnejšími a predsa nikto nechce stavať. Počet odchádzajúcich rastie, pretože pracovné miesta môže ponúknuť menej domácich podnikov. V iných regiónoch v blízkosti veľkých miest naproti tomu rastie osídlenie stále a rýchlo, a zriedka sa z nich stanú pravé komunikačné priestory. Centrá obcí sa najprv samotné musia stať cielene komunikačnými centrami života spoločenstva, bývanie sa musí vrátiť do centier, miesto toho, aby sa stále stavali len nové sídliská na okraji mesta. Mnohé dediny očakávajú pomoc pri revitalizácii jadra svojej obce.

Ale zmenilo sa aj zloženie obyvateľstva a tým aj požiadavky na bytový priestor: Na dedinách sa často vyskytuje príliš málo (uskutočniteľných) bytových priestorov pre jednotlivcov a osamelé matky ako aj pre osamelých a prípadne aj na pomoc čiastočne odkázaných seniorov.

Zoznam problémov by sa dal rozšíriť. Diskutovať pri téme sídlenia, stavania a bývania len o formách striech a uhle ich sklonu je príliš málo.

Nepredpisovať všade všetko

Pretože pri plánovaní osídlenia a centier obcí ide o veľa viac, pričom by sa mala povoliť aj určitá miera pri zachovaní cieľa. Či v historickom centre obce musí nájsť miesto aj dom s nulovou energiou v modernej štylizovanej verzii, je jedna otázka. Tu by mali rozhodnúť odborníci. Sídlisko čisto z novostavieb by mohlo byť naproti tomu výrazne menej reglementované, aby stavebníkom ponechalo viac priestoru pre individuálny rozvoj.

Jednotlivec by si zas mal zväžiť, čo on a jeho rodina bude v nasledujúcich rokoch a desaťročiach naozaj potrebovať a koľko zastavanej plochy a bytového priestoru je naozaj potrebné. Možno ponúka dom v uzatvorenej forme stavby viac predností, hoci si na prvý pohľad 86 percent ľudí praje voľne stojací dom pre jednu rodinu.

Využiť ponuku poradenstva

Ponúk na poradenstvo je dosť, ako pre obce, tak aj pre jednotlivcov, napríklad cez „NÖ Gestalten (Dať tvár Dolnému Rakúsku)“ alebo prostredníctvom „poradenstva pre životné prostredie“. Siete sa žiadajú o výmenu informácií, o vzorové riešenia a o pozitívne príklady. Pretože obce nesú zodpovednosť za vývoj kvality života

svojich občanov a ich potomkov. Kam sa položí cesta alebo kam sa naplánuje sídlisko, to sú rozhodnutia pre najbližšie desaťročia a storočia. Preto sa môže vyplatiť zmeniť plány zástavby aj napriek odporu a premyslieť tvorenie parciel tak, aby sa stavebné pozemky ideálne nasmerovali smerom k slnku.

Prediskutovať

Na každý prípad sa experti zhodujú v jednom: Aby sa tematika sídlenia, stavania a bývania v obci mohla uspokojujúco ďalej rozvíjať pre čo možná najširšie vrstvy obyvateľstva, je nevyhnutné, aby ľudia v dedinách mohli diskutovať a tak zistiť, čo by spoločnosť naozaj chcela a čo by sa zmeniť mohlo. Zhrnuté: téma osídlenia sa musí stať spoločnou témou. Len tak sa môže podariť, napríklad, aby sa prázdne pozemky v obci mohli voľne použiť pre nové využitie.